

Postkolonyalizm Bağlamında Türkiye'deki Sporcu Göçü

Sport Migration in the Context of Postcolonialism in Turkey

Derleme Makale

Deniz DURDUBAŞ, Ziya KORUÇ
Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmanın amacı postkolonyal ilişkilerin önemli rolü olduğu düşünülen "modern spor" olgusunu eleştirel bir bakışla ele almak, sporun postkolonyal yapıdaki yerini yetenek göçü çerçevesinden hareketle gözler önüne sermek ve Türkiye özelinde durumun ne olduğunu açıklamaya çalışmaktır. Spor, postkolonyal bakış açısıyla eski kolonyal yapının üzerine kurulmuştur ve oluşturulan bu sistemde sömürge-sömüren arasındaki uçurum ekonomik anlamda daha da derinleşmiştir. Yeni yapı sayesinde dünyanın güçlü ekonomileri sporda kaçınılmaz olarak bir çekim merkezi haline gelmiş ve az gelişmiş ülkelerdeki yeteneklerin düşük maliyetlerle bu ülkelere göçleri ile pekişmiştir. Yetenekli sporcuların küresel spor ekonomisini elinde bulunduran güçlü ülkelere ve futbol örneğinde olduğu gibi bu ülkelerin büyük kulüplerine gitmeleri, onlar adına önemli bir adım olsa da, geldikleri ülkelerin sistematik olarak "yeteneksizleştirilmesi" anlamına gelmektedir. Diğer taraftan formel anlamda kolonyal bağları olmayan Türkiye gibi ülkelerin spor sistemleri ise açıklamaya çalışılan postkolonyal yapıya uygun olarak, az gelişmiş ülkelere gelen göçlerle şekillenen bazı branşlar ve yüksek kontratlarla gelen yaşlı futbolcularla var olan yapıya hizmet etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Spor, Postkolonyalizm, Spor Göçü

ABSTRACT

Purposes of this study were to discuss the "modern sport" phenomenon with a postcolonial critical approach, display the place of the sports in the postcolonial structure through sport labour immigration and explain the situation in Turkey. According to this point of view, sport has built upon the old colonial structure and economic gap between the colony and colonialist states has deepened with this order. In sport area, worlds' powerful economies inevitably became a central of attraction and it reinforced the immigration of talents in developing countries with low costs. Although it would be acceptable for these individual immigration of these talented players to the rich countries or their big clubs which affirmed as the holders of global sports economy means systematic "deskilling" for their home countries. On the other hand, parallel to this postcolonial order, countries which have no formal colonial ties like Turkey have some immigrant-shaped sport branches. Also, these countries sport systems serve the postcolonial order through allowing elder players with astronomic contracts.

Key Words

Sport, Postcolonialism, Sport Migration

GİRİŞ

Kolonyalizm diğer insanların topraklarını ve ürünlerinin kontrol edilmesi ve ele geçirilmesi olarak tanımlanır (Loomba, 2015). Bu tanımdan hareketle kolonyal tarihi Roma'ya veya Moğol İmparatorluğuna götürmek mümkün gözükmez. Birlikte kolonyalizm tarihi çoğunlukla Avrupalı Devletlerin 1500'lü yıllardan başlayarak 1900'lerin ortalarına kadar süren yayılcı politikalarını ve bunun sonuçlarını ifade eden kavram olarak karşımıza çıkar. Tarihsel açıdan bakıldığında daha eski imparatorlukların yayılcı politikaları ve kolonileri 'emperyalizm tarihi' kapsamında değerlendirilirken Fransızların Afrika kolonileri, İngilizlerin Avustralya ve Yeni Zelanda kolonileri veya Portekizlilerin Latin Amerika'da oluşturduğu koloniler kolonyalizmin ilk bakışta göze çarpan ürünleri olarak ele alınır. Emperyalizm, egemen merkez tarafından uzaktaki bir bölgenin yönetilmesi için kullanılan uygulamaları, teoriyi ve tutumları ifade ederken kolonyalizm çoğunlukla emperyalizmin bir sonucu olarak bu uzaktaki bölgelere yerleşmeyi ifade eder (Said, 1993).

Avrupa'nın Rönesans sonrası kolonyal genişlemesi, ekonomik değişimin modern kapitalist sisteminin gelişiminde önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Ashcroft ve diğ., 1998). Bu sistem temelinde, egemen ülkelerin ekonomilerinin gelişmesi adına kolonilerin gerekli ham madde ve işgücü ihtiyaçlarını karşılamalarına dayanmaktadır. Tarihsel perspektiften bakıldığında Rönesans sonrası kolonyal gelişme (ya da modern kolonyalizm), ham madde ve insan gücünün kolonyal merkeze ya da metropole aktığı kapitalist bir yapıyı içerir (Bottomore, 1983). Loomba (2015) bu durumu şu şekilde özetler (sf. 21):

"...bu yüzden Afrika'daki köleler Amerika'ya ve Batı Hindistan plantasyonlarında üretilen şeker Avrupa'ya gider. Hindistan'dan edinilen ham pamuk İngiltere'de işlenerek elbiseye dönüştürülür ve kendi elbise üretimi kötü halde olan Hindistan'a tekrar satılır"

Bu mekanizma sayesinde insanlar ve materyaller yer değiştirip kazançlar sürekli olarak "ana karaya" iletilirken, Batılı güçler değişik tekniklerle hammaddeleri sağlayan bu toplumları kontrol etmiştir. Bu durum siyasi sonuçlarının ötesinde kültürel ve toplumsal değişimlere de neden olmuştur. 19. yüzyıl boyunca Avrupalı güçler dünyanın hemen her yerini kaplarken kolonyal ve emperyal düzen, artan biçimde, kolonize edilmiş ülkelerdeki insanları geri kalmış, çocuksu ya da feminen, kendi kendine bakamayacak durumda resmederek "onların iyiliği" için Batı tarafından yönetilmeleri gerektiğini dayatmıştır (Young, 2003).

20. yüzyıla gelindiğinde Batılı güçler kolonyal süreçte elde ettikleri kapitalin büyüklüğü karşısında yatırımlarını iş gücü bakımından zayıf olan kendi ülkelerinde yapmak yerine tekrar kolonilere yönlendirmiştir (Loomba, 2015). Lenin (1947) Batılı güçlerin, kolonilerin kendi gelişimlerini sağlamaları adına yeni bir strateji çerçevesinde bu ülkelerden 'çıktıklarını' belirtir. Bu değişim, kolonilerde hâlihazırda var olan "merkeze olan direnç" ile birleşerek kolonilerin özgürleşmesi sürecini tetiklemiştir. 1900'leri başlarından başlayarak Batılı güçler kolonilerden çekilmeye başlamış, kimi zaman sert geçen bu süreçte Afrika, Asya ve Uzak Doğu'daki koloniler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

Şüphesiz bu durum kolonilerin tam anlamıyla bağımsız olmasını sağlamamıştır (Young, 2003). Doğrudan yönetimden dolaylı yönetime geçişi ifade eden ve 20 yy. boyunca süren bu yeni durumda Batılı güçler, kolonilerinde kurulan devletler üzerinde ekonomik ve siyasi etkilerini sürdürmüşlerdir. Esasında emperyalizm, bu anlamda doğrudan kolonyal yönetime ihtiyaç duymamış ve bunun yerine bağımlı ekonomik ilişkiler ve kontrol sağlayarak Avrupa endüstrisinin ihtiyacı olan ham maddeyi ve pazarın gereksinim duyduğu iş gücünü sağlamayı sürdürmüştür. Literatürde neo-emperyalizm ya da neo-kolonyalizm olarak adlandırılan bu strateji ile aslında kolonyal düzen sürdürülmüştür (Loomba, 2015).

Öte yandan Neo-kolonyal yapıda Batılı güçler iç pazarlarındaki iş gücünü karşılayabilmek adına göç alma stratejilerini de geliştirmiştir (Young, 2003). Kolonyal kontrolün sona ermesi işçilerin çalışmak için göçe zorlanmalarını sona erdirse de göç durumu otomatik olarak sona ermemiştir ve diasporik yerleşimlerin kurulumu devam etmiştir (Childs ve Williams, 2014). Günümüzdeki emperyalist düzende ise işçilerin üretim yerine getirilmeleri yerine kapitalizmin uluslararası şirketler ile üretim yerini işçilere götürerek fabrikalarını ucuz işçi gücünün olduğu Orta Amerika veya Pasifik gibi yerlerde kurmalarını (Childs ve Williams, 2014). Bugün alınan Amerikan ya da İngiliz marka bir ayakkabının Uzakdoğu Asya ülkelerinde üretilmiş olması bunun reel yansıması olarak görülebilir.

İlk bakışta buraya kadar özetlenmeye çalışılan kolonyal sürecin sonrasını ifade eden 'Postkolonyal' terimi, yapısındaki 'post' eki nedeniyle sadece tarihsel bir süreci ifade etmekten (yani kolonyal ve neokolonyal deneyim sonrası) öte mekânsal bir boyutu da (Batı-Doğu) içinde barındırır. Bu mekânsal boyut Edward Said'in Oryantalizm isimli kitabında 'Oryantın', Batı düşüncesi tarafından yeniden yapılandırılmasını kapsamaktadır (Ashcroft ve diğ., 1998). Yazıda daha önce değindiğimiz gibi kolonyalizm sadece ekonomik misyonu olan bir genişleme süreci değil aynı zamanda 'Batı kültürünün evrenselleştirilmesi' ya da '3. Dünyanın modernleştirilmesi' gibi kültürel boyutu olan bir süreçtir. Bu anlamda Said (1978), Oryantalizmi çoğunlukla Batının 'diğerleri' hakkında yorumda bulunarak, onların görüşlerini kontrol ederek, onları açıklayarak, tanımlayarak ve onlar üzerine yerleşerek tahakküm kurması olarak ele almıştır. Said'in bu yaklaşımı, koloniler ortadan kalkmış olsa dahi sömürge ve sömürülen arasındaki ilişkinin hegemonik, güç ve dominasyona bağlı bir ilişki olduğunu betimlemektedir (Ashcroft ve diğ., 1998). Postkolonyal çalışmaları da bu anlamda Said'in Oryantalizmi üzerinden ele almak ve Doğu-Batı arasındaki iktidar ilişkilerinin bilgi ile olan temasını ortaya çıkarmak önemli olarak gözükmektedir (Sustam, 2010).

Bu bilgi temasının ortaya çıkarıldığı yer ise edebiyat, antropoloji, sosyoloji, sinema, müzik ve eğitim gibi üretim alanlarıdır ve 'postkolonyal okuma' bu alanlardaki Batılı söylemin çözümlemesini içerir. Bir tür yapısöküm olarak ele alınan 'postkolonyal okuma' kolonicilerin çalışmalarının temelindeki görüşler ile (örn. eşitlik, uygarlık, adalet) uygulamaları arasındaki çelişkileri ortaya koyarak kolonyalist ideolojiyi açığa çıkarır (Ashcroft ve diğ., 1998). Bu yüzden Postkolonyalizm disiplinler arası bir yapı olarak kabul edilir. Tıpkı feminizmin akademik alandaki güç ilişkilerini cinsiyet bağlamında ele alması gibi postkolonyalizm de Batılı söylemin ırksal ve kültürel analizi ile ilgilenir (Childs ve Williams, 2014). Bu alanda yapılan çalışmalar, kültürel üretime odaklanma eğilimdeyse de Batı Emperyalizminin dünya toplumları üzerindeki ekonomik, sosyolojik, politik ve tarihsel analizi süreci de postkolonyal çalışmaların içerisindedir (Ashcroft ve diğ., 1998). Edebiyat alanında Joseph Conrad'ın yazdığı *Karanlığın Yüreği* isimli eserin postkolonyal okuması (Nassab, 2006), küresel eğitim modellerinin postkolonyal bakış açısından değerlendirmesi (Crossley ve Tikly, 2004) ya da Galler müziğinin postkolonyal yapısı (Griffiths ve Hill, 2005) gibi oldukça farklı disiplinlerin postkolonyalizm açısından ele alındığı görülebilir.

Bu çalışmaların temelinde yatan 'postkolonyal teori' ise Avrupa teorisinin karmaşıklık ve kültürel çeşitliliği ele almasında yaşanan problemler sonucu ortaya çıkmıştır (Ashcroft ve diğ., 2003). Biçim ve kategorinin teorileri, dilin ulusal yapısı hakkındaki kabuller, epistemoloji ve değer sistemleri 'postkolonyal yazımda' radikal biçimde sorgulanır (Ashcroft ve diğ., 2003). Teori, kolonileştirilerek emperyal söylemin içerisine girmiş toplumlardaki karmaşık stratejilerin analiz edilmesi ve bu stratejilerin kolonileştirilmiş toplumlar tarafından nasıl paylaşıldığını ve tekrar üretildiğinin incelenmesini sağlayan bir metodoloji olarak ele alınır (Ashcroft, 2009). Aynı zamanda yerelin global olana nasıl baktığına ve yerelin karmaşık emperyal ilişkiler içerisinde globalleşmeyi nasıl gördüğüne ilişkin bir dil sunar (Ashcroft, 2009).

Bugün kültürel çeşitlilik, alternatif moderniteler, hibritleşme ve diasporalara ilişkin yapılan tüm yorumlar o ya da bu şekilde 'post-kolonyal teoriye' değinir. Bu çok disiplinli analizin bir tarafında da daha güncel olarak değerlendirilebileceğimiz spor alanı vardır.

Spor ve Postkolonyalizm

Spor, kolonyal süreçlerin bir parçasıdır ve tüm kolonilerin özgürleşmesinden sonra da bu durum devam etmiştir (Bale ve Cronin, 2003). Kolonileşme sürecinde spor, bir taraftan Avrupa elitleri tarafından boş zaman aktivitesi olarak değerlendirilirken aynı zamanda bir eğitim modeli çerçevesinde kolonilerdeki disiplini sağlamanın bir aracı olarak görülmüştür (Bale ve Cronin, 2003; Combeau-Mari, 2006). Örneğin, İngiliz emperyalizminde spor, yöneten-yönetilen arasında paylaşılan değerler ve tutumlar yaratırken bu ikili arasındaki mesafeyi giderek açma işlevi nedeniyle sosyal ilişkilerin önemli bir belirleyicisi olarak değerlendirilir (Stoddart, 1988). Kolonyal süreçte Batılı uygarlık anlayışı, standartları ve sosyal ilişkileri spor yoluyla sömürgelere aktarılmıştır. Diğer taraftan ötekinin kendini temsil ettiği, 'adil' ve kuralları belirli olan spor sahnesi, kolonilerdeki 'direncin' kontrollü ve barışçıl bir yola yönlendirilme stratejisine de hizmet eder. Rigney (2003), bu durumu "sömürgeleştirilmiş bir toplumu kontrol etmenin bir yolu da onların kendilerini temsil etmelerini kontrol altında tutmaktır" şeklinde özetler (sf.45). Spor, kontrol altında tutulan toplumlara var olan hegemonyaya karşı duruş sergileyecekleri bir sahne olarak kolonyalizm tarafından kullanılmıştır. Kolonyalizmin 'uygarlaştırma' projesinin bir parçası olarak üçüncü dünya toplumlarına beden eğitimi, disiplin ve hijyen gibi konularda 'modernleştirmek' amacı sporun kolonyal süreçte aldığı önemli roller olarak gözükmektedir (Ashcroft, 2009).

Tarihsel gelişim açısından modern spor 18.yüzyılda İngiltere, İskoçya, Galler ve İrlanda gibi 'Atlantik Adalarında' doğmuş ve sporun kuralları bu dönemde giderek artan biçimde yazılı hale getirilmiştir (Dunning ve diğ., 2004). Yazılı hale gelen kurallar ve standartlaştırma 19.yüz-

yılda global sporun yayılması adına önemlidir. Modern spor bu anlamda genişlemesini önce boks, kriket, binicilik gibi spor dallarında gerçekleştirirken 19.yüzyılda futbol, ragbi, hokey, tenis, atletizm, kürek ve yüzme gibi dallarda genişlemeye devam etmiştir (Elias, 2003). Özellikle 19. yüzyılda ortaya çıkan uluslararası spor yönetim kuruluşları ve Olimpiyatlar ile sporun standartları ve spor kültürü kolonyal kültüre paralel ve emperyalist amaçlar dâhilinde şekillendirilmiştir (Bale ve Cronin, 2003).

Günümüzde spor, kitle iletişim araçlarıyla hızla büyüyen küresel bir fenomen halini almıştır. Dünya Kupası veya Olimpiyatlar gibi 'mega organizasyonlar' medya aracılığı ile kürenin diğer taraflarından takip edilebilmektedir. Öte yandan Nike ve Adidas gibi firmalar spor temelli pazarlama stratejileri ile 90'lı yıllardan sonra Avrupa pazarına yayılmış ve 'logoya bağlılık' yer yer 'ulusa bağlılıktan' daha fazla önemli hale gelmiştir (Jarvie, 2013). Jarvie (2013) küresel sporun özelliklerini şu şekilde açıklar (sf. 96):

- Sporun küreselleşmesi yeni bir olgu değildir
- Küreselleşme dünya çapında spor ilişkilerini yerelde değişiklikler yaparak, yerel spor kimliklerini ortaya çıkarma yoluyla sporun yerelde güçlenmesini sağlar.
- Küresel ve yerel ikiliğinde, global güçler en güçlüler olarak kabul edilir ve mekânsal olarak daha geniş bir alanı kaplar.
- Küresel spor güçleri yerel ve tarihsel güçler tarafından desteklenirler.
- Sporun küreselleşmesinde bir dizi 'tektikleyici güç' bulunur ancak en etkili güç ekonomidir.
- Küreselleşme yerel spor yönetimlerini zayıflatır.
- Sporun küreselleşmesi eşit olmayan biçimde gerçekleşir. Bazı ülke ya da şehirler sporda büyük ilerlemeler kaydederken dünyanın bazı bölgelerinde sporun gerilediği görülmektedir.
- Küresel spor aktörleri bazen kabul edilir bazen de dirençle karşılaşır.

- Sermayenin yer değişimi belirli spor alanlarının önemini azaltırken yerel spor kimliğini güçlendirmektedir.

Sporun globalizasyon sürecinde var olan bazı noktaları tıpkı Jarvie'nin (2013) yaptığı gibi Sekot (2004) tarafından tanımlanmıştır. Sporun sosyolojik boyutuna odaklanan bu tanımlamada (a) folk beden kültürlerinin uzun süren gerilemesi; (b) cinsiyetçi ideoloji, içerik ve anlam; sporcuların giderek artan biçimde 'performans makinası' olarak görülmesi; (c) sporcu ve izleyicilerin 'tüketici' olarak ele alınması, (d) global spor gücünün elitlerinin doğuşu, gelişimi ve desteklenmesiyle Batı ile Batı-olmayan arasındaki eşitsizliğin artması sporun globalleşmesinin sonuçları olarak değerlendirilir (Sekot, 2004).

Modern sporun global yapısı ve neokolonial ilişkiler, sporun globalleşmesinden en çok kim fayda sağlamaktadır, sporun düzenlenmesinde yönetiminde ne gibi değişikliklere ihtiyaç vardır, medya-spor ilişkisi nasıl düzenlenmelidir gibi soruları akla getirmektedir. Bunun yanında sermaye sahibi ülkeler ve diğerleri arasında sportif açıdan nasıl bir ilişki olduğunun anlaşılması adına bu ülkeler arasındaki 'spor işçisi' göçü ve bu göçün eğilimleri, sonuçları ve yansımalarının incelenmesi, spor branşına özgü kültürel faktörlerin bu noktada önemi ve spor medyasının diğer (yani Batılı olmayan) ülkeler ve sporculara ilişkin tutumu gibi başlıklarda araştırmalar sürdürülmektedir. Postkolonyal teorinin bu çalışmalara sunacağı perspektif sadece spordaki kültürel boyutlarla (örn. hibritleşme, diasporalar ve spor) sınırlı değildir. Bunun yanında ekonomik, politik ve yönetsel anlamda modern spor içerisindeki kolonyal yapının ortaya çıkarılması, var olan global sistemlerin 'postkolonyal okuma' yoluyla tekrar ele alınması da basit anlamda postkolonyal incelemeye dahildir. Ancak akademik çalışmalarda, 'postkolonyal teori' açısından unutulmaması gereken nokta referans noktasının gerçek dünya olması ve kolonyal baskının politik, ekonomik ve söylem boyutlarının değerlendirilmesidir (Ashcroft ve diğ., 2006). Gerçek dünya referansı, kolonyal söylemin yereldeki yansı-

malarını zaman-mekan kapsamında değerlendirilmesini ifade eder. Bu bağlamda bu çalışma Türkiye'deki sporun küresel spor sistemindeki yerini postkolonyal bakış açısıyla incelenmesinden oluşmaktadır. Postkolonyal teori bu bağlamda çalışmada bir araştırma metodolojisi olarak değil bir araştırmacı duruşunu yansıtır. Yazıda Türkiye'deki sporun 'postkolonyal durumu' ya da 'postkolonyal spor dünyasındaki konumu', göç eğilimleri açısından değerlendirilmeye ve ülkede yaygın olan futbol, basketbol ve atletizm gibi alanlarda incelenmeye çalışılmıştır.

Uluslararası göç ve bu bağlamda sportif işçi göçü, göç çalışmalarında sosyolojik ve coğrafi unsurların ele alındığı çokulusluluk üzerine yapılan hayli büyük bir akademik alanyazın olarak değerlendirilir. Ancak son dönemde giderek artan biçimde postkolonyal teori göç araştırmalarında kullanılmaya başlamıştır (Koh, 2015; McIlwaine, 2008). Postkolonyal teori, göç gibi karmaşık bir yapıda kolonyal olarak biçimlendirilmiş bilgi, yapı ve uygulamaların altını çizerek bu yapıların göç örüntülerine ve eski kolonyal ülkelere göç eden insanların deneyimlerini ortaya çıkarması bakımından değerlidir (Koh, 2015). McIlwaine (2008), göç teorilerindeki çok uluslu perspektifin göçün sosyal, kültürel ve ekonomik ağlarını açıklamada yeterli olduğunu savunsa da, insanların neden ilk etapta göç etme nedenini açıklamadığını belirtir (sf. 3). Postkolonyal yaklaşım bu anlamda göç olgusunu bütünüyle açıklamada değil göçmenlerin yerleştikten sonra ne yaşadıklarını anlamada faydalı kabul edilmektedir. Bu çalışmada da Türkiye'deki sportif işçi göçüne postkolonyal bir perspektiften yaklaşarak, sportif göç eğilimlerinde ülkenin oynadığı rolü ve göç eden sporcuların Türkiye'deki konumlarından hareketle göçün sonuçlarını değerlendirmeye çalışılmıştır.

Sporla Küresel Yetenek Göçü Örüntüleri

Sosyal ve coğrafi olarak hareketli olan işgücü modern endüstriyel toplumların bir özelliğidir. Sporcuların doğdukları ülkelerinden ayrılarak elit ve profesyonel spor kulüpleri tarafından temin edilmeleri de aynı sürecin bir parçasıdır

(Bale ve Maguire, 2013). Sporcuların, antrenörlerin, yöneticilerin ve spor bilimcilerinin de dâhil olduğu bu hareket ve yer değiştirme, ülkeler ve kıtalararası gerçekleşmektedir. Çek buz hokeyi oyuncularının Kuzey Amerika'ya göçü, Avrupalı basketbolcuların NBA'de forma giymeleri ya da tam tersi, Afrikalı futbolcuların Avrupa liglerinde oynaması vb. birçok göç örüntüsü spor alanında küreselleşme ile paralel olarak sürmektedir (Bale ve Dejonghe, 2008). Sporda göç çalışmaları genellikle küresel spor endüstrisinin zirvesinde olan futbol üzerine yoğunlaşmış ve 1990'lardan günümüze kadar geçen süreçte John Bale, Joseph Maguire, Paul Darby ve Rafeallo Poli gibi araştırmacılar sporcu göçünün nedenleri, eğilimleri ve sosyokültürel sonuçları üzerine çalışmalar yapmışlardır (Taylor, 2006).

Göç teorisyenleri zengin endüstriyelmiş merkezin, göç aracılığıyla, fakir ülkelerin insan ve doğal kaynaklarından faydalanmaları fikrini Dünya Sistemleri yaklaşımı (World Systems) olarak adlandırmaktadır (Massey ve diğ., 1993). Wallerstein tarafından ortaya konulan Dünya Sistemleri Teorisi'nde küresel ekonomi çeşitli bölgelerdeki daha fakir ülkelere girerek işçi göçüyle sonuçlanan maddesel ve kültürel bağlar oluştururlar. Daha sonra küresel ekonomi bu ülkelerdeki ucuz iş gücünü kullanır. Öte yandan bağların kurulması noktasında ülkeler arasında kolonyal dönemden kalan ilişkilerin de önemi büyüktür. Örneğin, Portekiz Liginde birçok Afrikalı oyuncuya rastlamak mümkündür. Bu oyuncular Mozambik vb. fakir ülkelere daha çok para kazanmak ve kendilerini göstermek amacıyla eski kolonicilerinin liginde oynamayı seçmektedir. Aynı durum Batı Afrika ülkeleriyle Fransa için de geçerlidir. Eskiden Fransız kolonisi olan birçok ülkeden Fransa'ya spor göçü devam etmektedir (Connor ve Griffin, 2009; Poli, 2006).

Sporcuların, özellikle futbolcuların göç nedenlerine baktığımızda Dünya Sistemleri Teorisi temelinde açıklanan ekonomik nedenlerin yanında sosyal, politik ve kültürel nedenlerin de önemli olduğu bir yapıdan hareket edilmelidir (Sekot, 2004). Bugün dünya futbolunun kalbinin Avrupa'da attığı göz önüne alındığında oyuncu-

ların kendilerini en iyi kulüplerde geliştirmek istedikleri ve iyi koşullar altında çalışmak istemelerini de göz önünde bulundurmalıyız. Ancak bu noktada madalyonun diğer tarafını da göz önünde bulundurmak gerekir. Afrika futbolu özelinde az gelişmiş olan ülkelerin "sportif yeteneklerini" ekonomik olarak daha güçlü olan ülkelere göndererek ulusal liglerindeki veya ülkelerindeki sporu zayıflattığı görüşü giderek güçlenmektedir (Darby, 2002).

Avrupa'nın zengin kulüpleri ile Afrika futbolu arasındaki ilişki iki yönlü olarak güçlendirilmiştir (Bowman, 2011). Öncelikle bu kulüpler politik olarak uygun Afrika ülkelerinde antrenman tesisleri açarak veya bulunan tesislere yatırım yaparak yetenekli oyuncuların ilk haklarını ellerine almışlardır. Klasik bir neo-kolonyal strateji olarak adlandırabileceğimiz bu yöntemle halen Avrupalı kulüpler ucuz ve yetenekli sporcuları ellerine geçirmektedir ve kıtanın futbolunu bu anlamda zayıflatmaktadır. FIFA Başkanı Sepp Blatter de 2003'te yaptığı konuşmada Avrupa'nın lider kulüplerini, gelenek ve kültüre önem vermeksizin gelişmiş ülkelerin en iyi oyuncularını alarak sosyal ve ekonomik yağma yapmakla eleştirmiş ve onları neo-kolonyalist olarak nitelendirmiştir (Blatter, 2003). Öte yandan Afrikalı sporcuların birçoğunun genç yaşlarda Avrupa'ya gitmeyi hayal etmesi, multi milyoner olma istekleri medya tarafından pompalanan bir yaşam tarzını işaret etmektedir (Poli, 2006). Birçok oyuncu bu hayallerle Avrupa'ya gitmeyi denemekte ancak bunlardan yalnızca birkaçı bu hedeflerine ulaşabilmektedir. Bu bağlamda Afrika futbolcusunun kimliği kitlesel medya araçları tarafından belirlenmektedir (Poli, 2006). Medya sayesinde Afrikalı oyuncuların Avrupa'ya gitmeye gönüllü olmaları sağlanmakta ve bu sayede kulübe gelmek isteyen oyuncular daha ucuz kontratlar düzenlenebilmektedir. Avrupa'nın daha düşük düzeydeki kulüpleri ise Afrikalı oyuncuları ucuz kontratlarla kıtaya getirmektedirler. Burada kendilerini gösterme şansı yakalayanlardan başarılı olanlar daha sonra daha zengin kulüplere transfer olurlar ve zincir bu şekilde devam eder (Poli, 2006). Milanovic (2005), futbolun küresel

ekonomisine ve futbol çıktıklarına ilişkin (Dünya kupalarında atılan gol sayısı ve bu kupaya katılan yeni takımlar) yaptığı çalışmada, tamamen ticari olan kuralların genel anlamda oyun kalitesini artırırken eşitsizliği de artırdığını ortaya koymuştur. Milanovic'e göre fakir olan ülkeler oyuncularını karşılığında hiçbir şey almaksızın göndermektedir (sf. 844). Böylesi bir durumda küresel futbol, en iyi takımların en iyilerle mücadele etmesini, 'ikincilerin' ise 'ikincilerle' mücadele etmesini teşvik eden bir yapıdadır. Bu durum futbolun en önemli organizasyonu olarak görülen Şampiyonlar Ligi'nin son 15 yılına baktığımızda daha net olarak gözlemlenebilir. Real Madrid, Barcelona, Chelsea, Manchester United, Milan gibi büyük bütçeli Avrupa takımlarının kupayı alırken Marsilya, Kızıl Yıldız, Steaua Bükreş gibi 2000li yıllar öncesi turnuvada şampiyon olmuş 'diğer ülke şampiyonlarının finalist olduklarını görememekteyiz.

Bu eşitsizlik futbolcuların göç rakamlarında daha net olarak anlaşılabilir. Küresel futbol transfer piyasasına ilişkin verileri yıllık olarak değerlendiren FIFA TMS verilerine göre 2015 yılında dünya çapında gerçekleşen 13.558 transferde, Afrika'dan diğer kıtalara giden oyuncuların yaş ortalamaları (23 yaş) diğer kıtalara göre en düşük düzeydedir (FIFA, 2015). Afrika kıtasından ayrılan oyuncuların % 35,3'ü 20 yaşın altındadır ve bu sene kıtada gerçekleşen 1,266 transferin % 49,2'si Avrupa ve Asya kıtalarıdır (FIFA, 2015). Öte yandan Afrika'ya gelen ve ayrılan futbolcular arasında halen önemli bir fark bulunmaktadır. Tıpkı Güney Amerika kıtasında olduğu gibi Afrika, 942 gelen ve 1.226 ayrılan futbolcu ile bir anlamda yeteneklerini kaybetmektedir. Bununla birlikte yetenek göçünde kültürel ve sosyal bağlar önemli gözükmektedir. Fransa (55 oyuncu), Belçika (22 oyuncu) ve Portekiz (41 oyuncu) gibi ülkeler Afrika'daki eski sömürgeleri aracılığı ile yetenekli sporcuların Avrupa'ya adım atmalarında öncü ülkeler olarak gözükmektedir.

Yetenek göçü açısından modern futboldaki durum eski kolonyal bağlar temelinde şekillenirken futbolun küresel kuruluşları, medya, spon-

sorlar ve dolayısıyla kapital çerçevesinde oluşan 'düzen', basketbol, atletizm, voleybol gibi görünür tüm branşlarda etkinliğini sürdürmektedir. Kolonyal süreçte, elde edilen topraklardaki toplumların spor sistemleri Batılı devletler tarafından kurulmuş, birçok toplum 'Batılı sporlar' ile bu sayede tanışmıştır. Gems (2006), bu durumu Filipinler örneği üzerinden tarihsel bir araştırma ile açıklar ve ülkedeki sporun kolonyal güç tarafından nasıl şekillendirildiğini tartışır. Atletizm özelinde yetenek göçünü değerlendirdiğimizde tıpkı futbolda olduğu gibi 3. Dünya ülkelerindeki yetenekli sporcuların Birinci Dünya ülkelerine göç ettiği görülmektedir (Connor ve Griffin, 2009). Özellikle İspanya, Fransa ve Birleşik Krallık eski kolonilerindeki yetenekli atletleri kendi ülkelerine kabul etmekte ve hatta vatandaşlık vermektedir. Vatandaşlık hakkının bu sayede elde edilmesi ülkelerin spor ortamında temsili konusunda bir anlamda 'kimlik' sorununa işaret etmekte birlikte ayrı bir tartışma alanını doğurmaktadır. Bu durum, Olimpik düzeyde sporcuların ekonomik nedenlerden dolayı kolayca ulusal kimliklerini terk etmesi ve başka ülkelerin vatandaşlığına geçmeleri IOC Başkanı Jacques Rogge tarafından "uygunsuz" olarak tanımlanmıştır. Buna karşın bu eğilimin sürdüğü Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi petrol zengini ülkelerin atletizm takımlarına bakıldığında görülebilir. Örneğin Katar'ın atletizm branşında, Rio 2016 Olimpiyatlarına giderken en önemli madalya umutlarından birisi Nijerya doğumlu bir sporcu olan Femi Ogunode olmuştur. Yine Birleşik Arap Emirlikleri takımı adına Fas doğumlu Mohamad Al-Garni 1500 metre yarışında 2014 Asya Oyunlarında madalya sahibi olmuştur. Transferlerden biri olan Maryam Jamal bu durumu aslında şu şekilde özetler "Etiyopya'da doğdum, İsviçre'de yetiştim ve Bahreyn için oynuyorum" (Kano'dan akt. Connor ve Griffin, 2009).

Sonuç olarak coğrafyaya, spor branşına özgü kültür, geçmiş bağlar ve ekonomi gibi birçok değişkene dayandırabileceğimiz yetenek göçü eğilimleri toplumlardan toplumlara farklılık göstermekte ve modern sporun kaçınılmaz bir ögesi haline gelmektedir. Bütün bu değişken-

lerin etkisindeki sporcular, Dünya çevresinde sürekli dolaşım halindedir ve dinamik bir yapı içerisindeyler. Ancak çıktılar açısından durumu ele aldığımızda Kuzey yarım kürenin ya da 'Batının' Güney yarım küre ya da 'Doğuya' karşı bir üstünlüğünü görmek mümkündür. Sportif sermaye, Batı ve onun emperyal kuruluşlarına (örn. şirketleşen futbol takımları) akarken, yetenekler de kaçınılmaz olarak sermayenin olduğu yöne doğru hareket etmektedir. Üçüncü Dünya ve Birinci Dünya arasındaki bu durum açık biçimde görülebilir haldeyken aradaki ülkeler ve spor kültürleri açısından durum ilginç bir araştırma alanı olarak gözükmektedir. 'Gelişmekte olan ülkeler' olarak adlandırılan bu ülkelerin modern sporun buraya kadar aktarılmakta olan düzeni içerisinde nerede oldukları, nasıl politikalar geliştirdikleri ve finansal açıdan ne durumda oldukları oldukça belirleyicidir. Türkiye'deki spor kültürünün belirli branşlar çerçevesinde bu bakış açısıyla incelenmesi yazının devamını oluşturacaktır. Bu incelemeye geçmeden önce göç ilişkilerinin 'postkolonyal teori' çerçevesinde ele alındığını tekrar ifade etmek gerekir.

Türkiye ve Yetenek Göçü

Postkolonyal teori ve literatür açısından Türkiye, Fransa, Birleşik Krallık ya da Portekiz gibi bir kolonyal geçmişe sahip olmaması ya da böyle bir belleğinin olmaması bakımından farklı bir noktadadır. Özellikle göç bağlamında Türkiye'ye baktığımızda ilk olarak göze çarpan Almanya'daki Türklerdir. Bu göç ilişkisi, orada yaşayan Müslüman-Türk nüfusun Almanya'daki diasporik pozisyonunu açıklamak elverişli gibi gözükse de bu ülkeler arasındaki bağın kolonyal bir geçmişe dayanmaması durumu karmaşıklaştırmaktadır (Sustam, 2010). Yine de yüzünü Batıya dönmüş olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Batıdaki ekonomik, iktisadi ve sosyal gelişmelerin tümünden soyutlanmasını düşünmek mantıksızdır. Türkiye'deki ulusal spor kuruluşlarının, sporu yöneten uluslararası kuruluşlarla uyum süreçlerini hemen her branşta tamamlamış olması, Türk sporunun bir anlamda modern spor olarak yukarıda ifade etmeye çalıştığımız kolon-

yal temelli ekonomik ve yönetsel düzenin içerisinde bulunduğuna işarettir. Günümüzde Türk spor kulüpleri basketbol, voleybol ve futbol gibi ülkede önde gelen branşlarda Avrupa Şampiyonalarına katılmakta ve yönetsel olarak UEFA, CEV ve FIBA gibi uluslararası kurumların kurallarını kabul etmiş durumdadır. Şüphesiz bu durum Türk sporunun sistem içerisinde kendine bir yer bulmasını sağlamış ve modern sporda görülen hemen her unsurun (örn. medya, sponsorlar, sporcu göçü) Türk sporuna yansımalarını kolaylaştırmıştır.

Türk spor endüstrisi 2014 yılında 1 Milyar 250 milyon dolara ulaşmış ve bu gelirin 825 milyon dolarlık kısmı futboldan gelmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Türk spor endüstrisi, bu rakamlarla dünya spor endüstrisinin % 2,7'lik kısmını oluştururken Avrupa spor endüstrisinin % 5,4'ünü oluşturmaktadır. Pastanın en büyük sahibi olarak futbola yetenek göçü çerçevesinde baktığımızda ise rakamlar ilginçtir. 2010-2011 yılında Süper Ligde oynayan Afrikalı sporcuların sayısı 39 iken, 2012-2013 sezonunda ise bu sayı 43 olmuş, 2015 yılına gelindiğinde ise rakam 51'e yükselmiştir (Milliyet, 2015). Öte yandan Dünya futbol piyasasının ihracatçı ülkesi olan Brezilya'dan 22 oyuncu 2015 yılında Süper Lig takımlarının kadrolarında yer bulmuştur (Milliyet, 2015). Süper Lig'e ilişkin bu verilerin yanında 1. Lig ve hatta en alt profesyonel düzey olarak kabul edilen BAL Ligi'nde de Afrikalı sporcuları görmek mümkündür. Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere Afrika ülkeleri ve Türkiye arasında bir futbol açısından bir göç yolu oluştuğu söylenebilir.

1990'ların ortalarından itibaren gelişen Afrika-Türkiye arasındaki göçün günümüzde geldiği noktada başka sorunlar da içerdiğini göz ardı etmemek gerekir. Tıpkı Avrupa örneğinde olduğu gibi, birçok 'futbolcu aday' Türkiye'deki alt liglerde oynamak için ülkeye gelmekte ve aslında çok azı profesyonel olabilmektedir. Ünlü bir futbolcu olmayı başaramayanların birçoğu ise ülkedeki başka iş kollarına geçiş yaparak hayatlarını devam ettirmektedir (Mahir, 2013). Özellikle sah-te menajerlik firmaları tarafından kandırılan Af-

rikalı 'futbolcu adaylarının' Türkiye'ye geldikten sonra sokak ortasında bırakıldıklarını anlatan haberler Türk medyasında giderek artan biçimde kendini göstermektedir (Sabah, 2013). Büdel (2013), İstanbul'daki Afrikalı Futbol Göçmenleri Üzerine Etnografik Bir İnceleme isimli çalışmasında Afrikalı futbolcu göçü durumunu daha açık biçimde ortaya koymuştur. Çalışmada 3 aylık spor vizesi veya ziyaret vizesi ile ülkeye gelen bu sporcuların çoğunun amacının Türkiye'deki transfer piyasasına adım atarak Avrupa'ya geçişlerini kolaylaştırmak olduğunu vurgulayan Büdel (2013), profesyonel olamayan çoğunluğun ise geleceği belirsiz biçimde ülkede kalmanın yollarını aradığını belirtmiştir. Yine bu çalışmada yetenek göçünün bir parçası olamayan Afrikalı sporcuların, genel anlamda evlenerek veya çalışarak göçmen statüsüne geçerek Türkiye'de kalmaya çalıştıkları ve yaşamlarını zor şartlar altında sürdürdükleri görülmüştür. Bu insanların Türkiye'yi ya da İstanbul'u Avrupa'ya geçiş açısından bir göç durağı olarak kullandıkları belirtilse de bu göç örüntüsünün nedeninin büyük ölçüde ekonomik ilişkiler olduğu kabul edilir (Büdel, 2013; Mahir, 2013). Afrikalı futbol göçmenlerinin bu durumu, çoğunlukla Türk futbolunun Dünya futbolu ile kurduğu ekonomik ilişkinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu noktada Dünya futbol piyasasına eklenen Türk futbolunda gerçekleşen ekonomik ve politik gelişmelerin üzerinde durulması bu göç örüntüsünün anlaşılması adına önemli veriler sağlayabilir.

Türkiye'deki futbolun ekonomik boyutuna baktığımızda; FIFA'nın yayınladığı transfer pazarı rakamlarına göre Türkiye 78M \$ ile Dünyada dış transfere en çok kaynak ayıran 3. ülke konumunda olduğunu görmekteyiz (FIFA, 2013). 2012-2013 sezonunda Türkiye'de 42 farklı ülkeden yabancı futbolcu top koşturmaktadır. 2014-2015 sezonunda Spor Toto Süper Lig'de 198 yabancı bulunurken, 2015-2016 sezonunda bu sayı 253'e yükselmiş ve artık ligdeki oyuncuların neredeyse yarısı (%47,5) yabancı futbolculardan oluşmaktadır (Amkspor, 2016). Ancak bu kadar yabancı oyuncu ve büyüyen ekonomiye karşın 2016 UEFA Kulüpler sıralamasında ilk 20 kulüp

arasında herhangi bir Türk takımı bulunmamaktadır. Öte yandan en büyük üç kulübümüzün gelir-gider durumları da bu kulüplerin ekonomik olarak iyi durumda olmadıklarını işaret etmektedir (TAVAK, 2012).

Türkiye'ye gelen yabancı oyuncuların özelliklerine bakıldığında ise iki farklı eğilim dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki; genç yetenekli sporcuların daha büyük kulüplere transfer olabilmek için Türkiye'yi seçmeleridir. 1994'te Bursaspor'a gelen Elvir Balic'in 19 milyon dolar gibi yüksek bir bonservisle Real Madrid'e transfer olması, yine Gençlerbirliği spor kulübünün kadrosuna kattığı Kamerunlu oyuncu Geremi'nin de Real Madrid'e giderek 4 sezon kalması bu duruma örnekler olarak gösterilebilir. Genç futbolcuların Türkiye'de veya daha düşük liglerde oynaması, en başta geldikleri ülkelerin finansal koşulları ile yakından ilgilidir. Afrikalı futbolcular ele alındığında, bu futbolcuların doğdukları ülkelerdeki gayrisafi yurt içi hasıla (GDP) oranlarının önemli bir etken olduğu görülmektedir (Poli, 2006). Daha fakir ülkeler, dışarıya daha genç futbolcu göndermektedirler. Bu durum Türkiye'nin genç yabancılar için elverişli bir durumda olduğunu göstermektedir. Ancak yine de Türkiye'nin küresel transfer pazarındaki bu genç yetenek havuzunun en üst katmanından yeterince faydalanmadığını söyleyebiliriz. Postkolonyal bağlar bu tür genç oyuncuların göç eğilimlerini etkilemekte ve onları sosyokültürel bağlarının daha güçlü olduğu ülkelere yönlendirmektedir. Örneğin, kolonyal bir geçmişi olan Portekiz, Fransa, Hollanda, Belçika gibi ligler bugün birçok genç yeteneğin büyük liglerden önceki son duraklarından. Türkiye'nin kolonyal bir geçmişe sahip olmamasının verdiği dezavantajının yanı sıra, ülkedeki altyapı yetersizliği ya da altyapıya önem verilmemesi de ciddi bir faktördür. Yabancı kısıtlamalarının alt düzeyde olması ve yabancı sayısının artırılması iç piyasadaki Türk sporcuların pazar fiyatlarını artırmış dolayısıyla kulüpler yabancı oyuncu alımına yönelmiştir. Ancak ülkeye gelen bu oyuncular altyapıdan gelen genç yabancılar değil, daha çok kulüpleri kısa vadede başarıya, dolayısıyla paraya ulaştıracak dene-

yimli, daha önce kariyerinin önemli bölümünü Avrupa'da oynayan yaşça büyük sporculardır. Dahası 2013 yılında yayınlanan demografik çalışmaya göre 26,9 yaş ortalamasıyla Türkiye Profesyonel Futbol 1. Ligi, Avrupa'da Kıbrıs ve İtalya'dan sonra en yaşlı 3. ligdir (Poli ve diğ., 2014). Benzer durum Türkiye 1. Basketbol Ligi için de geçerlidir. Basketbol Ligi 26,6 yaş ortalamasıyla Avrupa'nın en yaşlı ligi konumundadır ve benzer göç eğilimleri burada da mevcuttur (CIES ve FIBA, 2016)

Medyada 'sansasyonel transfer' olarak değerlendirilen bu transferlerle Türkiye'ye gelen (ya da göç eden) sporcular kısa vadede başarılı olsalar bile kulüp başarılarında kayda değer bir gelişmenin olmadığı, Avrupa'nın önemli liglerindeki ortalama kulüplerle aradaki farkın giderek açıldığı bir gerçektir. Öyleyse neden bu transferler yapılmakta? Ya da soruyu tersten sorarsak neden bu tür oyuncular Türkiye'yi tercih etmekte?

Yaşlı sporcuların Türkiye'ye gelmelerinin arkasında, Türkiye'deki futbol kültürünün büyüklüğünün yanı sıra ekonomik nedenler göze çarpmaktadır. 1. ligde oynayan futbolcular için % 15 gelir vergisi ile bir "vergi cenneti" olan Türkiye, birçok Avrupa ülkesinin altındadır. Bu oranlar İngiltere'de % 45; Almanya'da % 47,5; İspanya'da % 52; İtalya'da % 47,9; Fransa'da % 50,3 düzeyindedir (Yılmaz, 2015). Bunun sonucu olarak kariyerinin sonuna yaklaşan ve sportif olarak belirli bir doyumda olan yabancı futbolcuların birçoğu daha çok para kazanmak adına Türkiye'yi seçmektedir. Küresel transfer pazarında son dönemde gerçekleşen bu türden transferlere Antalyaspor'a transfer olan Etoo, Galatasaray'a transfer olan Drogba, Fenerbahçe'de oynayan Dirk Kuyt gibi örnekler gösterilebilir. Bu tür transferlerle Avrupa'daki kulüpler uluslararası arenada kendini kanıtlanmış üst düzey oyunculara ödeyecekleri yıllık ücretlerden kurtulmakla birlikte, elde ettikleri transfer gelirleriyle parlayan genç yıldızların transferleri için bütçelerini güçlendirmektedir. Bazı Rus ve Türk kulüpleriyle birlikte, son dönemde Çin ve Arap kulüpleri de bu tür transferlerin odak noktası haline gelmiştir. Avrupa'daki

üst düzey kulüpler yaşlı ve kariyerli futbolcuları bu tür "alt liglere" göndererek, o pazarların aktif kalmasını sağlarken bu liglerdeki birçok yerli yeteneği de bünyelerine katmaktadırlar (Örneğin, Rusya'dan Arshavin'in İngiltere'ye gitmesi, Arda'nın İspanya'da oynaması gibi).

Türkiye'deki büyük kulüplerin tıpkı diğer büyük kulüpler gibi ileride gelecek vadeden genç oyuncularını bünyelerine katmak yerine yaşça daha büyük ve kariyerli oyuncularını yüksek transfer ücretleri ve maaşlarla tercih etmelerinin sebepleri eski kolonyal bağlar ve neo-kolonyal ilişkilerin yanında ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Talimciler (2008), futbolun geldiği durumu şu şekilde özetler: "Futbolun milyonları peşinden sürükleyen dev bir sanayi haline gelmesi, kulüp yöneticilerini-medya patronlarını daha fazla seyirciyi ekrana çekebilmek, onlara daha mükemmel koşullarda hizmet vermek ve hepsinden önemlisi onların tüketimlerini artırmak için çeşitli projeler üretmelerine yol açmaktadır". Bu durumda Türkiye'deki kulüpler için bu projeler genelde "sansasyonel transferler" olmaktadır. Yayın gelirleri, sponsorlar ve ürünler adına sportif başarı önemli ve doğal bir faktördür. Ancak bu sportif başarının Avrupa düzeyinde gerçekleşmesinin mümkün olmadığı durumlarda yayın, sponsor ve ürün gelirlerinin artırılması ancak 'ünlü isimlerin' bu kulüplere gelmesiyle mümkün olmaktadır. Futbol endüstrisi ancak bu şekilde ilgiyi ve potansiyel tüketiciyi çekebilmektedir. Dolayısıyla bu tür transferlerin sürmesini beklemek yanlış olmaz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma postkolonyalizmin bağlamında spor ve Türk sporunun durumunun futboldan hareketle açıklandığı bir derleme olarak değerlendirilebilir. Yazının başında özetlemeye çalışılan postkolonyal teori ve spor ilişkisi, bizi sporcu göçü ve küresel spor eleştirisi bağlamlarına taşımış olsa da Türkiye açısından durumu çok faktörlü değerlendirmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Türk sporu açısından ekonomik ve sosyal açıdan önde kabul edilen branş olan futbol özelinde, postkolonyal bakış açısı bize ülkemize göç

eden sporcuların yaşamlarını, vatandaşlık alma süreçlerini ve göç eden toplulukların kültürel ve sosyal yapılanmaları hakkında önemli bilgiler sağlayabilir. Bu bağlamda Mahir (2013) ve Büdel (2013)'in çalışmaları önemli okumalar olarak kabul edilebilir ve sporda sosyal alanda çalışan araştırmacılar için yol gösterici olabilir. Ayrıca benzer göç eğilimlerinin basketbol ve voleybol açısından sürdüğünü de belirtmeliyiz. Örneğin voleybol erkekler ve kadınlar birinci liglerinde takım kadrolarında gözüken toplam 217 oyuncunun 84'ü (yaklaşık % 40) diğer ülkelerden ülkemize gelen sporculardan oluşmaktadır. Bu oyunculara baktığımızda Sırbistan (10 oyuncu), Amerika Birleşik Devletleri (7 oyuncu), Brezilya (6 oyuncu) ve Hollanda (6 oyuncu) gibi 31 farklı ülkeden geldiklerini görmekteyiz. Diğer taraftan 2012 Londra Olimpiyatları'na 114 sporcu ile katılan Türkiye kafilesinde ülke dışında doğmuş olan 11 sporcu bulunurken bu rakam 2016 Rio Olimpiyat kafilesinde (toplam 103 sporcu) bu rakam 25 olmuştur. Giderek artan bu eğilimin ülke sporuna yaptığı katkı üzerine bir yorumda bulunmaktan öte bu alanda çok disiplinli araştırmaların yürütülmesi gerekliliği açıkça görülmektedir.

Türk sporundaki göçün durumuna bakıldığında kaçınılmaz olarak bahsetmek zorunda olduğumuz transfer pazarı, kulüplerin şirketleşmeleri ve küresel futboldaki düzen birçok araştırmacı tarafından ayrıntılarıyla ortaya konmuştur (bkz. İnal, 2008). Türk sporunun bu noktada kendi kaynaklarını üretmesi bir çıkış yolu olarak görülmektedir. Bu bağlamda gelecekte yapılacak çalışmalar spordaki göç açısından ülkemizdeki durumun kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarını inceleyerek yeni çıkış yolları sunabilir ve spor politikalarına katkıda bulunabilir. Özellikle üst liglerde giderek artan bir göç trendi olarak Almanya doğumlu Türk futbolcuların ülke futbolu ve spor kültürüne katkıları ileride yapılacak araştırmaların üzerinde durması gereken bir konu olarak değerlendirilmelidir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Arş. Gör. Deniz Durdubaş

Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

E-posta: deniz.durdubas@hacettepe.edu.tr

Telefon No: +90 312 297 68 90-155

Faks No: +90 312 299 21 67

KAYNAKLAR

1. **Amkspor** (04.10.2016). Süper Lig'de yabancı oyuncu sayısı, Türk oyunculara eşit. Erişim: <http://amkspor.sozcu.com.tr/2016/10/04/super-ligde-yabancı-oyuncu-sayisi-türk-oyuncularla-esit-533721>
2. **Ashcroft B.** (2009). Alternative modernities: globalization and the post-colonial. *Ariel*, 40(1), 81-106.
3. **Ashcroft B, Griffiths G, Tiffin H.** (1998). *Key Concepts in Post-Colonial Studies*: London: Routledge
4. **Ashcroft B, Griffiths G, Tiffin H.** (2003). *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*. London: Routledge.
5. **Ashcroft B, Griffiths G, Tiffin H.** (2006). *The Post-Colonial Studies Reader*. London: Routledge
6. **Bale J, Cronin M.** (2003). *Sport and Postcolonialism*. Berg: Oxford.
7. **Bale J, Dejonghe T.** (2008). Editorial. Sports geography: An overview. *Belgeo. Revue belge de géographie*, (2), 157-166.
8. **Bale J, Maguire J.** (2013). *The Global Sports Arena: Athletic Talent Migration in an Interdependent World*. London: Frank Cass
9. **Blatter S.** (2003). 'Soccer's Greedy Neo-colonialists'. 01.03.2017, <https://www.ft.com/content/d96499dc-3a94-11da-b0d3-00000e2511c8?mhq5j=e2>.
10. **Bottomore T.** (1983). *A Dictionary to Marxist Thought*. London: Blackwell Publishers.
11. **Bowman B.** (2011). Is international football migration simply another type of labour migration?. 01.03.2017, <http://people.bath.ac.uk>
12. **Büdel M.** (2013). An ethnographic view on african football migrants in istanbul. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(1), 1-20.
13. **Childs P, Williams P.** (2014). *Introduction to Post-Colonial Theory*. Oxon: Routledge.
14. **Combeau-Mari, E.** (2006). Sport in the French colonies (1880-1962): A case study. *Journal of Sport History*, 33(1), 27-57.
15. **Connor JM, Griffin AL.** (2009). The muscle trade: International track and field athlete mobility, colonialism and development. 01.07.2017, <https://tasa.org.au/wp-content/uploads/2015/03/Connor-James.pdf>

16. **CIES, FIBA.** (2016). International Basketball Migration Report. 01.03.2017, <http://www.fiba.com/documents/ibmr2016.pdf>
17. **Crossley M, Tikly L.** (2004). Postcolonial perspectives and comparative and international research in education: A critical introduction. *Comparative Education*, 40(2), 147-156.
18. **Darby P.** (2002). *Africa, Football and FIFA: Politics, Colonialism, and Resistance*. London: Frank Cass.
19. **Dunning E, Malcolm D, Waddington I.** (2004). *Sport Histories: Figurational Studies in the Development of Modern Sports*. London: Routledge.
20. **Elias N.** (2003). The genesis of sport as a sociological problem. (EE Dunning, M Dominic Eds), *Sport: Critical Concepts in Sociology*. London: Routledge, 102-126.
21. **FIFA.** (2015). Global Transfer Market Report. 01.07.2017, <https://www.fifatms.com/data-reports/reports/>
22. **Gems GR.** (2006). Sport, colonialism, and united states imperialism. *Journal of Sport History*, 33(1), 3-25.
23. **Sustam E.** (2010, 25 Ekim). Nilüfer Göle ile postkolonyalizm üzerine. *Toplumbilim*, 25, 101-109.
24. **Griffiths D, Hill S.** (2005). Postcolonial music in contemporary Wales: Hybrids and weird geographies. (J Aron, C Williams, Eds.) *Postcolonial Wales*. S. 215-233. Cardiff: University of Wales Press.
25. İnal R. (2008). *Küreselleşme ve Spor: Küreselleşmenin Spora Etkileri*. Evrensel Basım Yayın.
26. **Jarvie G.** (2013). *Sport, Culture and Society: An introduction*. London: Routledge.
27. **Kalkınma Bakanlığı** (2014). Spor Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 01.03.2017, http://www.cka.org.tr/dosyalar/Ozel%20Ihtisas%20Komisyonu%20Raporlar%C4%B1/Spor_%C3%B6ik.pdf.
28. **Koh SY.** (2015). Postcolonial approaches to migration in Asia: Reflections and projections. *Geography Compass*, 9(8), 432-444.
29. **Lenin VI.** (1947). *Selected Works*. In 2 Vol. Moscow: Foreign Languages Publishing House.
30. **Lomba A.** (2015). *Colonialism/postcolonialism*. London:Routledge.
31. **Mahir Ş.** (2013). Sahra altı Afrika ülkelerinden Türkiye'ye iş göçü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(1), 83-121.
32. **Massey DS, Arango J, Hugo G, Kouaouci A, Pellegrino A, Taylor JE.** (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development review*, 19, 431-466.
33. **McIlwaine C.** (2008). *The postcolonial practices of international migration: Latin American migration to London*. 01.03.2017, <http://www.geog.qmul.ac.uk/media/geography/docs/staff/postcolonialism.pdf>
34. **Milanovic B.** (2005). Globalization and goals: does soccer show the way? *Review of International Political Economy*, 12(5), 829-850.
35. **Milliyet.** (2015). 18 Takım, 55 Ülke, 183 Futbolcu. 01.07.2017, <http://www.milliyet.com.tr/18-takim-55-ulke-183-futbolcu--2111524-skorerhaber/>
36. **Nassab SA.** (2006). *A Postcolonial and Psychological Approach to Heart of Darkness*. 01.03.2017, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1017029/FULLTEXT01.pdf>
37. **Polí R.** (2006). Migrations and trade of African football players: historic, geographical and cultural aspects. *Africa Spectrum*, 41(3), 393-414.
38. **Polí R, Besson R, Ravenel L.** (2014). *Demographic study*. Neuchâtel.
39. **Rigney DM.** (2003). Sport, Indigenous Australians and invader dreaming: A critique. (JC Bale Mike, Ed.), *Sport and Postcolonialism*. s. 45-56. Oxford, UK: Berg
40. **Said E.** (1993). *Culture and Imperialism*. New York: Vintage.
41. **Sekot A.** (2004). Sport mobility in a changing Europe: A global aspect. *European Journal for Sport and Society*, 1(2), 103-114.
42. **Stoddart B.** (1988). Sport, cultural imperialism, and colonial response in the British Empire. *Comparative Studies in Society and History*, 30(4), 649-673.
43. **Talimciler A.** (2008). Futbol değil iş: Endüstriyel futbol. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 26, 89-114.
44. **TAVAK** (2012). Türkiye'de futbol ekonomisi. 01.03.2017, <http://www.tavakvakfi.com/tr/tum-projelerimiz.html>
45. **Taylor M.** (2006). Global players? Football, migration and globalization, c. 1930-2000. *Historical Social Research/Historische Sozialforschung*, 31(1), 7-30.
46. **Yılmaz İ.** (2015). Türkiye futbolda Avrupa'nın "vergi cenneti". 01.07.2017, <http://aa.com.tr/tr/spor/turkiye-futbolda-avrupanin-vergi-cenneti/36705>
47. **Young RJ.** (2003). *Postcolonialism - A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.